

Werk maken van ouderbetrokkenheid Naar een duurzame aanpak op zeven dimensies

Ann Boeraeve

Ann Boeraeve is stafmedewerker onderwijs bij het Kruispunt Migratie-Integratie.

Ouderbetrokkenheid is een hot topic. Veel onderwijsmensen zien het als een belangrijk instrument voor meer gelijke onderwijskansen: werk maken van een krachtige samenwerking tussen ouder en school kan het leren van het kind positief beïnvloeden. Scholen, centra voor leerlingenbegeleiding, pedagogische begeleidingsdiensten, maar ook de integratiesector, zelforganisaties, buurtwerkingen, lokale besturen enzovoort werken aan een goede samenwerking tussen school en ouders.

De integratiesector bouwde de voorbije jaren veel expertise op rond dit thema. Al sinds de jaren tachtig hebben integratiecentra en hun voorlopers op verschillende manieren gewerkt aan een goede samenwerking tussen ouders en school. In 2010 bundelden het Kruispunt Migratie-Integratie en de integratiecentra hun kaders, inzichten en ervaringen tot één werkkader om aan de slag te gaan rond ouderbetrokkenheid. Ook het onderwijscentrum Brussel werkte eraan mee. Hieronder lichten we dat werkkader toe. Het kan toegepast worden in verschillende onderwijsniveaus en -contexten.

Samenwerking tussen ouder en school

Ouder en school zijn partners in het leren van hun kind. Dat impliceert dat er een krachtige samenwerking moet zijn tussen ouder en school. En tegelijk mogen we de leerling als actieve actor in dit verhaal niet uit het oog verliezen. Er zijn verschillende vormen van samenwerking tussen ouders en school mogelijk:

- Ouders en school denken samen na hoe **de beste leerkanalen en leerresultaten en het meeste welbevinden bij het kind** bereikt kunnen worden. Ouders en school wisselen daartoe bijvoorbeeld ervaringen uit, ze overleggen over de mogelijkheden van het kind, ze denken samen na over welke studierichting het beste geschikt is voor het kind...
- Ouders en school werken samen om de **klas- en schoolwerking te versterken**. Dat kan op verschillende manieren:
 - Op de school:** ouders nemen bijvoorbeeld een taak op tijdens het schoolfeest, ze zijn leesmoeder/-vader, ze knappen klusjes op in de school...
 - Van thuis uit:** ze kijken na of het huiswerk gemaakt is, ze lezen een boekje voor uit de verteltas, ze creëren een rustige omgeving waar de leerling kan studeren... De school geeft de ouders de kans om van thuis uit effectief de klas- en schoolwerking te versterken: ze communiceert bijvoorbeeld duidelijk over het huiswerkbeleid, over het doel van de verteltas, over het gebruik van Smartschool. Ouders denken en beslissen mee over het schoolbeleid door deel te nemen aan **formele participatiestructuren**. De school zorgt ervoor dat de participatiestructuren voor iedereen toegankelijk zijn.

Deze verschillende vormen van samenwerking zijn voor ons evenwaardig. Tegelijk zijn er grenzen aan deze samenwerking:

- Ouders kunnen niet meepraten over alle aspecten van het schoolbeleid (bv. ouders kunnen niet mee beslissen over de didactische aanpak van leerkrachten).
- De engagementen die de school kan vragen van ouders om van thuis uit de klas- en schoolwerking te versterken, zijn begrensd (bv. scholen kunnen

ouders niet verplichten om thuis Nederlands met hun kinderen te praten).

De samenwerking tot stand brengen is de verantwoordelijkheid van zowel de school als de ouders. School en ouders zijn daarin twee evenwaardige partners. Toch moet de professionele partner (in dit geval de school) het voortouw nemen om die samenwerking mogelijk te maken.

Het concept ouderbetrokkenheid

Ouderbetrokkenheid slaat op de verbondenheid tussen de ouders en de school en op de ruime interesse van ouders en school voor elkaar. Betrokkenheid is vooral een houding, een attitude. Ouderbetrokkenheid is een **wederzijds begrip**: het gaat over de betrokkenheid van ouders op de school/het onderwijs. Omgekeerd gaat het ook over de betrokkenheid van de school/het onderwijs op ouders (Samaey & Vettenburg, 2007). Ouderbetrokkenheid gaat om meer dan enkel ouders "bereiken". Het bereiken van ouders slaat slechts op hun aanwezigheid op oudercontacten, infomomenten, schoolfeesten enz.

Voorbeeld

Een school vindt de ouders te weinig betrokken op het onderwijs van hun kinderen. Ze baseren zich hiervoor voornamelijk op het feit dat er weinig ouders komen naar het oudercontact.

- *Is dit wel een juiste analyse? Mogen we concluderen dat alle ouders per definitie niet betrokken zijn wanneer ze niet naar het oudercontact komen? Kunnen er geen andere redenen zijn waarom de ouders niet naar het oudercontact komen? Bijvoorbeeld omdat ze schrik hebben geconfronteerd te worden met onbetaalde schoolfacturen, omdat ze het beu zijn steeds slecht nieuws te krijgen, omdat ze niet begrijpen wat de leerkracht hen vertelt ("letterlijk" door onvoldoende kennis van het Nederlands of "figuurlijk" doordat ze "de taal" van de leerkracht niet begrijpen).*
- *Kunnen we het omgekeerde stellen: zijn alle ouders die naar het oudercontact komen per definitie betrokken op het onderwijs van hun kind? Ook als ze hun aanwezigheid louter zien als een verplicht nummertje en enkel "horen" wat de leerkracht hen vertelt maar er achteraf niets mee doen?*

We ervaren dat het begrip "ouderbetrokkenheid" vaak ook verwijst naar het **westerse modelgezin** met twee ouders die samen onder een dak wonen. Dat is echter niet de realiteit van veel kinderen uit gescheiden gezinnen, nieuw samengestelde gezinnen, kansarme gezinnen, gezinnen met een migratiegeschiedenis... Vaak nemen nog andere personen daar een verantwoordelijke rol voor het kind op: grootouders, oudere broer of zus, een buur, een sleutelfiguur in de wijk, een opvoeder in een instelling. Deze personen kunnen in de samenwerking tussen het thuismilieu en de school een cruciale rol opnemen.

Voorbeeld

Een BuSO-school besloot enkele jaren terug om niet enkel nog te focussen op de contacten met de ouders maar om zich daarnaast ook te richten tot het bredere "ondersteuningsnetwerk" van de leerlingen:

- *Een keer per jaar mogen de leerlingen voor hen betekenisvolle personen uitnodigen om hun werk te komen bekijken in de ateliers. Dikwijls nodigen ze hun ouders uit, maar daarnaast ook vaak andere personen zoals de Roma-brugfiguur, een jongerenwerker uit de wijk...*

- De contacten met het thuismilieu worden geregistreerd: de contacten met de ouders maar ook met andere cruciale figuren uit het netwerk van de leerling. Zo krijgt de school een beter zicht op wie een rol speelt in het leven van de leerling.

Ouderbetrokkenheid in beeld brengen op zeven dimensies

Willen we ouderbetrokkenheid in kaart brengen, dan hebben we nood aan een model dat **ruimer kijkt dan enkel naar het gedrag** van ouders en de school. En willen we werk maken van ouderbetrokkenheid, dan hebben we ook een **aanpak nodig die verder gaat dan kijken naar het gedrag** van ouders en de school. Daarom hanteren we het model met zeven dimensies van ouderbetrokkenheid van Samaey en Vettenburg (2007). Dit model geeft een genuanceerder en vollediger beeld van de betrokkenheid van ouders op het onderwijs van hun kind.

Het model van Samaey en Vettenburg (2007) brengt enkel de betrokkenheid van **ouders** op onderwijs in kaart. Maar om een goede ouderbetrokkenheid te realiseren, is het belangrijk dat ook de **school** betrokken is op de ouders van de leerlingen. Ouderbetrokkenheid is immers een wederzijds begrip. Daarom hebben we het oorspronkelijke model ook gespiegeld op de school: op die manier kan ook de betrokkenheid van de school op de ouders overzichtelijk in kaart gebracht worden.

De ouders: hoe krijg je een beeld van hun betrokkenheid op de school?

Zicht krijgen op de betrokkenheid van ouders op de school van hun kind doen we aan de hand van zeven dimensies. We gaan na hoe ouders “scoren” op die dimensies.

Kennisdimensie: wat weet de ouder over onderwijs, studierichting, de school, de klas van zijn kind? Kent de ouder de kanalen om meer te weten te komen over het onderwijs, de studierichting, de school, de klas van zijn kind?
Wat weten ouders over onderwijs in het

algemeen (bijvoorbeeld leerplicht, de structuur van het onderwijs)?
Wat weten ouders over de school van hun kinderen (het pedagogisch project, het schoolreglement, de verwachtingen naar huiswerk, activiteiten voor ouders)?
Wat weten ouders over de klas van hun kind? (Wat leert mijn kind? Welke activiteiten gebeuren er in de klas? Wie is de klasleerkracht?)
Weten de ouders waar ze meer informatie over studierichtingen, inschrijvingsrecht, de school en de klas van hun kind kunnen krijgen?
Weten de ouders wanneer ze terecht kunnen bij het CLB?

Emotionele dimensie: welke gevoelens overheersen bij de ouders in de relatie tot de school, het onderwijs in het algemeen?
Heeft de ouder het gevoel dat hij welkom is op school?
Welke gevoelens heeft de ouder tegenover het onderwijs in het algemeen?
Heeft de ouder het gevoel dat de directeur, de leerkrachten, de secretariaatsmedewerkers, het onderhoudspersoneel vriendelijk zijn?
Heeft de ouder het gevoel dat hij zijn mening mag zeggen, een inbreng kan hebben, mag deelnemen aan het schoolleven?
Heeft de ouder het gevoel dat de school het goed voorheeft met zijn kind?
Heeft de ouder het gevoel dat hij op school aanvaard wordt zoals hij is? (bv. kansarme ouder die zich schaamt voor uiterlijk, taal...)

Rationele dimensie: welke kosten-batenanalyse maken ouders om zich al dan niet in te zetten voor de school, de schoolloopbaan van hun kind? Ouders gaan na wat het hen “opbrengt” en wat het hen “kost”.
Zien ouders het belang in van onderwijs?
Zien ouders het belang in van zelf investeren in de schoolloopbaan van hun kind?
Zien de ouders het belang in van contacten met de school?
Zijn ouders bereid om daarvoor kosten te maken zoals tijd investeren, eventueel vrijaf nemen, een busticket kopen om naar de school te reizen, kinderopvang te zoeken zodat ze naar een ouderbijeenkomst kunnen gaan...?

Overtuigingsdimensie: is de ouder ervan overtuigd dat hij een rol kan spelen in de schoolloopbaan van zijn kind?
Hoe denkt de ouder over zijn eigen rol in de schoolloopbaan van zijn kind?
Is de ouder ervan overtuigd dat hij een invloed kan uitoefenen op het welslagen en welbevinden van zijn kind? Of is de ouder er

eerder van overtuigd dat er voor hem geen rol is weggelegd?

Competentiedimensie: voelt/is de ouder (zich) competent om een rol op te nemen in de schoolloopbaan van zijn kind?

Is/voelt de ouder (zich) competent om een gesprek aan te gaan met de leerkracht over het welbevinden van zijn kind?
Om via de schoolagenda het huiswerk van zijn kind op te volgen?
Om zijn kind te ondersteunen bij de overgang van het lager naar het secundair onderwijs?
Om een rol op te nemen in het oudercomité van de school?

Gedragsdimensie: hoe zet de ouder zijn betrokkenheid om in concreet waarneembaar gedrag?

Ondersteunt de ouder het kind bij het maken van schooltaken?
Spreekt de ouder met het kind over wat er op school gebeurt?
Neemt de ouder deel aan oudercontacten, openklasmomenten, informatiemomenten?
Verleent de ouder zijn hulp bij het organiseren van school- of klasactiviteiten?
Maakt de ouder deel uit van het oudercomité?

Tijdsdimensie: hoeveel tijd besteedt de ouder aan bepaalde zaken?

Deze dimensie wordt samen met de gedragsdimensie bekeken. De gedragsdimensies stelt de vraag naar hoe de ouder zijn betrokkenheid omzet in waarneembaar gedrag, de tijdsdimensie vraagt naar de tijd die de ouder daaraan besteedt.
Hoeveel tijd besteedt de ouder aan zijn contacten met de school?
Hoeveel tijd besteedt de ouder aan de ondersteuning van het kind bij het maken en organiseren van zijn schooltaken?

De school: hoe krijg je een beeld van haar betrokkenheid op de ouders?

In welke mate is de school betrokken op de ouders? Om daarop een zicht te krijgen, pasten we het oorspronkelijke model van de “dimensies van ouderbetrokkenheid” ook toe op de school.

Kennisdimensie: wat weet de school/ de leerkracht over de ouders van hun leerlingen? En tegelijk: kent de school al dan niet de kanalen om meer te weten

te komen over de ouders van zijn leerlingen?

Wat weet de school/de leerkracht over de sociaal-economische situatie, de migratiegeschiedenis, de sociaal-culturele situatie van de ouders en de implicaties ervan?

Over de gevoelens van de ouders tegenover de school/onderwijs in het algemeen?

Over de overwegingen van ouders om zich al dan niet in te zetten voor het onderwijs van hun kind?

Over de kennis die ouders hebben over het onderwijs van hun kind?

Kent de school organisaties die hen relevante informatie kunnen bezorgen over de achtergronden van ouders van hun leerlingen?

Kent de school de buurt waarin het gezin woont?

Emotionele dimensie: welke gevoelens overheersen bij de school/de leerkracht in de relatie met de ouders? Welke gevoelens heeft de school/ de leerkracht tegenover de ouders? Heeft de school/de leerkracht het gevoel dat de ouders openstaan voor wat ze over het kind willen vertellen? Heeft de school/de leerkracht het gevoel dat de ouders hen waarderen?

Rationele dimensie: welke kosten-batenanalyse maakt de school om zich al dan niet in te zetten voor alle ouders van hun leerlingen? De school gaat na wat het haar "opbrengt" en wat het haar "kost". Ziet de school/de leerkracht het belang in van een goede samenwerking met alle ouders? Is de school/leerkracht bereid om daarvoor kosten te maken, zoals extra tijd op school blijven, een nascholing te volgen, huisbezoeken te doen?

Overtuigingsdimensie: is de school ervan overtuigd dat ze een rol te spelen heeft in het vormgeven van een krachtige samenwerking tussen ouder en school? Hoe ziet de school/de leerkracht zijn/haar rol in dit verhaal? Vindt de school dat ze daarin een opdracht heeft of niet? Is de school ervan overtuigd dat ze een impact heeft op de relatie met de ouders? Of: vindt de school dat het initiatief daarvoor van de ouders moet komen?

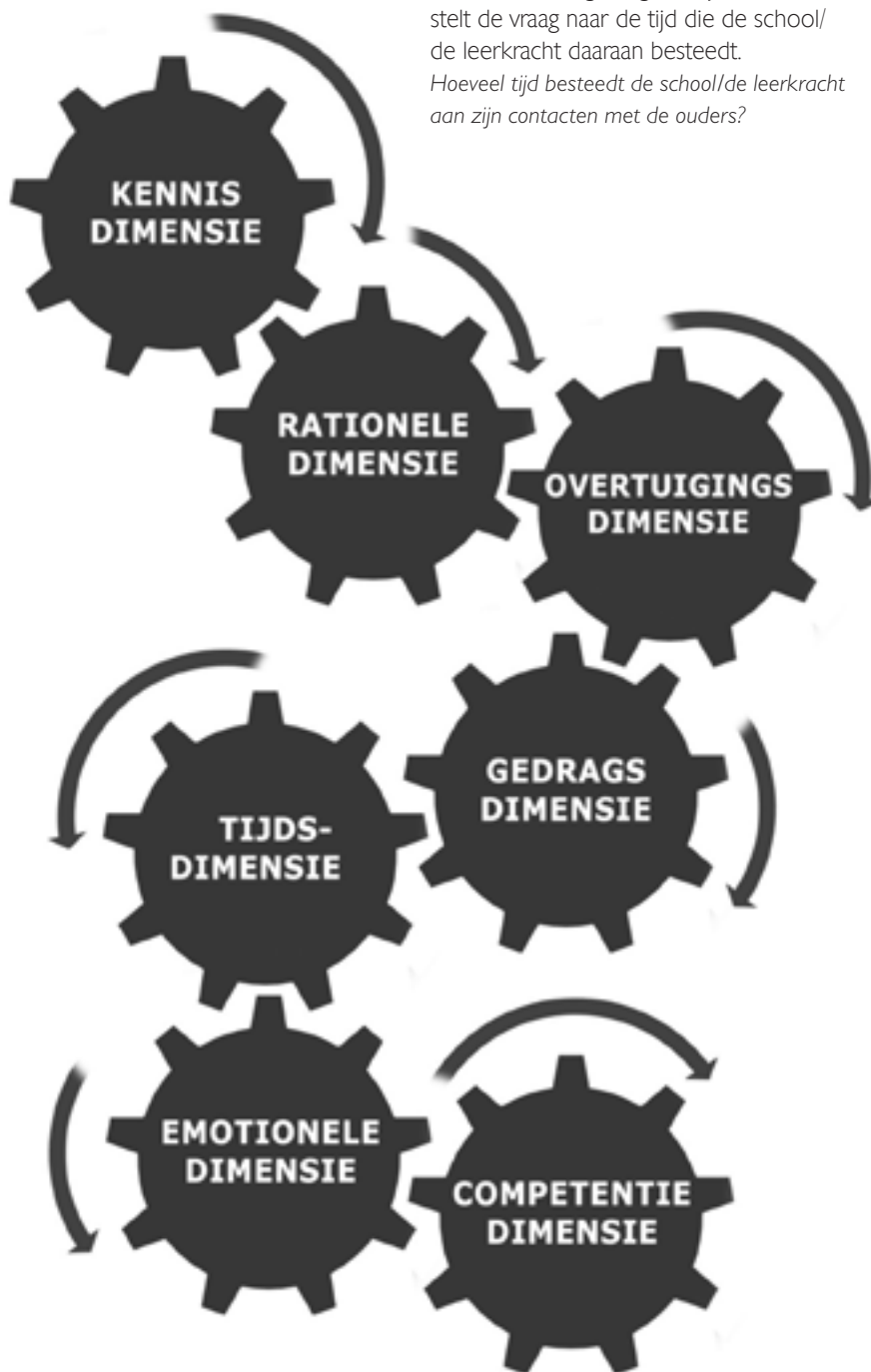
Competentiedimensie: voelt/is de school (zich) competent om te werken aan een krachtige samenwerking tussen ouder en school? Voelt/is de school/de leerkracht (zich) voldoende competent om alle ouders te

betrekken bij het schoolgebeuren van hun kind? Om met alle ouders te communiceren? Om alle ouders te ondersteunen? Om moeilijke boodschappen over te brengen aan ouders? Om inzicht te krijgen in de vragen en bezorgdheden van ouders?

Gedragsdimensie: wat doet de school/de leerkracht concreet om ouders te betrekken bij de schoolloopbaan van hun kind? Voert de school/de leerkracht een communicatiebeleid dat haalbaar is voor alle ouders? Wordt er op school ruimte en tijd gecreëerd

voor informele contacten met ouders (bv. schoolpoortcontacten, huisbezoeken)? Organiseert de school oudercontacten, openklasmomenten en andere ouderbijeenkomsten die zijn afgestemd op de diverse groep ouders van de school?

Tijdsdimensie: hoeveel tijd besteedt de school/de leerkracht aan het werken aan een goede samenwerking tussen ouders en school? Deze dimensie wordt samen met de gedragsdimensie bekeken. De gedragsdimensie vraagt hoe de school/de leerkracht haar/zijn betrokkenheid omzet in waarneembaar gedrag. De tijdsdimensie stelt de vraag naar de tijd die de school/ de leerkracht daaraan besteedt. Hoeveel tijd besteedt de school/de leerkracht aan zijn contacten met de ouders?

Schematische voorstelling van de dimensies van ouderbetrokkenheid

Een duurzame aanpak begint met een multidimensionele analyse

Nadenken over de betrokkenheid van ouders of van de school aan de hand van bovengenoemde vragen levert een multidimensionele analyse van de situatie op.

Waarvoor is die analyse nuttig?

De school kan een dergelijke analyse maken om haar beleid vorm te geven. Of wanneer ze een problematische betrokkenheid vaststelt bij de ouders of bij zichzelf. Ervaart de school de betrokkenheid van ouders als problematisch, dan kan ze aan de hand van deze dimensies een zicht krijgen op waar de problemen liggen. Hebben de ouders misschien negatieve gevoelens tegenover de school (emotionele dimensie)? Of zijn ze onvoldoende overtuigd van de rol die ze kunnen spelen in de schoolloopbaan van hun kind (overtuigingsdimensie)? Voelen ze zich niet competent om hun kind te ondersteunen (competentiedimensie)?

Ervaart de school haar eigen betrokkenheid op de ouders als problematisch, dan kunnen de verschillende dimensies ook hier meer inzicht bieden in de situatie. Hebben we als school voldoende zicht op de sociaal-economische situatie, de migratiegeschiedenis... van de ouders (kennisdimensie)? Voelen we ons competent om aan een goede samenwerking te werken (competentiedimensie)?

Hoe maak je die analyse?

Er zijn geen kant-en-klare vragenlijsten beschikbaar om vanuit de zeven dimensies naar betrokkenheid te vragen. In die zin zijn de dimensies van ouderbetrokkenheid een **reflectie-instrument**: op basis van je ervaringen, je dagelijkse contacten denk je na over ouderbetrokkenheid. Op die manier kan je een "score" geven op de verschillende dimensies.

Voorbeeld

Een lagere school wou de betrokkenheid van de ouders van het eerste leerjaar in kaart brengen. De klasleerkracht, de GOK-leerkracht en de zorgcoördinator deden dit aan de hand van de 7 dimensies. Ze kwamen tot de volgende inzichten: Een deel van de ouders kent het onderwijssysteem onvoldoende, zijn onvoldoende vertrouwd met onze "impliciete" regels en afspraken. Ouders vroegen bijvoorbeeld waarom hun kinderen nog niet leerden lezen en schrijven in de kleuterklas, ouders weten niet wat het CLB is, veel ouders denken dat de scores op huistaken een belangrijke impact heeft op het al dan niet mogen starten in een volgend leerjaar... (kennisdimensie) Ouders voelen zich goed op school: ze zoeken bijvoorbeeld heel vaak de

wanneer de school hun hulp inroept voor hand- en spandiensten. Maar een rol als "ondersteuner voor het leren van hun kind" zien ze niet zitten, ze leven met de overtuiging dat ze als anderstalige of als laagopgeleide ouder geen rol kunnen opnemen bij het ondersteunen van het leesproces van hun kinderen, bij het opvolgen van het huiswerk... De school merkt dit vooral op wanneer de ouders bijvoorbeeld vragen of de school geen huiswerkklas kan oprichten of bijlessen wil organiseren. (overtuigingsdimensie) Bijna alle ouders voelen zich competent om een aantal praktische rollen op te nemen op school: veel ouders leveren bijvoorbeeld hand- en spandiensten. Maar heel wat ouders voelen zich (in mindere of meerdere mate) onvoldoende competent om een rol op te nemen in de onderwijsloopbaan van

hun kind. Een deel van de ouders vinden wel dat ze – als ouder – een rol moeten opnemen en vragen daarom veel tips om het aanvankelijk lezen te begeleiden, om het huiswerk van hun kind te kunnen opvolgen... (competentiedimensie) De meeste ouders "doen" wel vanalles op school en steken hierin ook tijd: ze komen naar openklasmomenten, naar oudercontacten of naar het schoolfeest. Zoals hierboven al aangehaald, "doen" ouders

leerkracht op voor een informeel gesprekje of voor een vraag of een probleem met hun kind. (emotionele dimensie) De meeste ouders zien het belang in het onderwijs en van betrokken te zijn op de schoolloopbaan van hun kind: ouders sturen bijvoorbeeld hun kinderen elke dag naar school, als kinderen een dag ziek zijn geweest, komen sommige ouders vragen of het kind niet teveel leerstof heeft gemist, de meeste ouders komen naar de oudercontacten (en nemen er zelfs soms verlof voor)... (rationele dimensie) Een deel van de ouders, vooral de laagopgeleide en anderstalige ouders, zijn niet overtuigd dat ze een rol kunnen opnemen in de onderwijsloopbaan van het kind. Ze zien het wel zitten om een rol op te nemen in de contacten met de school of

relatief weinig thuis qua opvolging van het aanvankelijk lezen of het huiswerk in het algemeen, het lezen van de schoolagenda... (gedrags- en tijdsdimensie)

Soms komt ontbreekt de informatie om alle dimensies degelijk in te vullen. Een reden te meer om te investeren in de dagelijkse (informele) contacten tussen ouders en school en om ouders/ de schoolwerking "breder" te gaan observeren.

Zijn de zeven dimensies een objectief instrument? De antwoorden op de vragen zijn persoonlijke interpretaties van contacten met ouders of met de school. Bediscussieer de vragen met collega's, dan heb je meer kans op een genuanceerd

beeld van de betrokkenheid tussen ouders en school. Tegelijk is het niet eenvoudig om algemene uitspraken te doen over de betrokkenheid van alle ouders op de school of over de betrokkenheid van alle schoolmedewerkers op de ouders. Het is vaak een genuanceerd verhaal. De zeven dimensies zijn handvatten om na te denken over ouderbetrokkenheid. Ze brengen ouderbetrokkenheid dus niet objectief in kaart.

We wijzen erop dat contextfactoren niet in de dimensies vervat zitten. Ze zijn wel belangrijk om mee te nemen. Een gezin leeft bijvoorbeeld in extreem slechte omstandigheden. Daardoor bezitten de ouders niet de mentale ruimte om zich in te zetten voor de schoolloopbaan van het kind. Of een school ziet in enkele jaren tijd haar schoolpopulatie sterk veranderen: van voornamelijk kinderen van Vlaamse origine naar voornamelijk kinderen met een migratiegeschiedenis. Onze ervaring leert dat scholen tijd nodig hebben om zich te heroriënteren in die nieuwe situatie.

Ouderbetrokkenheid aanpakken aan de hand van zeven dimensies

Wie de betrokkenheid van ouders of de school wil beïnvloeden, kan het best **inwerken op alle dimensies**. Duurzaam werken aan de betrokkenheid veronderstelt 1) een analyse maken op basis van de zeven dimensies, en 2) oplossingsstrategieën aanwenden op diezelfde zeven dimensies. Tegelijk is het goed extra aandacht te hebben voor die dimensies waarop “zwak is gescoord” tijdens de analyse.

We stelden vast dat scholen het vaak als zeer abstract ervaren om aan de hand van de dimensies na te gaan of hun beleid, hun project of hun actie de betrokkenheid van ouder verhoogt. Daarom ontwikkelden we een eenvoudige checklist die de 7 dimensies in 7 vragen vertaalde. Deze checklist kan zowel gebruikt worden bij de voorbereiding als de evaluatie van oudermomenten, het ouderbeleid van een school (zie box 1).

Daarnaast maakten we ook een checklist om aan de hand van zeven vragen na te

BOX 1 CHECKLIST OUDERS

Draagt het oudermoment of het ouderbeleid bij tot meer betrokkenheid van de ouders op de school?

1. Weten de ouders meer over het onderwijs / de school?
2. Hebben de ouders een beter gevoel tegenover de school / het onderwijs?
3. Zien de ouders meer het belang in van onderwijs en van zelf meer betrokken zijn bij dat onderwijs?
4. Zijn de ouders er meer van overtuigd dat ze een rol kunnen spelen in het onderwijsgebeuren van hun kind?
5. Voelen de ouders zich competent om een rol op te nemen in het onderwijsgebeuren van hun kind?
6. Maken de ouders meer gebruik van de mogelijkheden om betrokken te zijn bij het onderwijsgebeuren van hun kind?
7. Investeren de ouders meer tijd in het onderwijsgebeuren van hun kind?

BOX 2 CHECKLIST SCHOOL

Draagt de actie of het geheel van acties bij tot meer betrokkenheid van de school of de leerkracht op de ouders?

1. Weet de school/de leerkracht meer over de ouders?
2. Heeft de school/de leerkracht een beter gevoel tegenover de ouders?
3. Ziet de school/de leerkracht meer het belang in van een goede samenwerking tussen ouder en school?
4. Is de school/de leerkracht er meer van overtuigd dat ze/hij een rol te spelen heeft in het tot stand brengen van een goede samenwerking tussen ouder en school?
5. Voelt de school/de leerkracht zich competent om een goede samenwerking tussen ouder en school te realiseren?
6. Maakt de school/de leerkracht meer gebruik van de mogelijkheden om een goede samenwerking tussen ouder en school te realiseren?
7. Maakt de school/de leerkracht meer tijd vrij om te werken aan een goede samenwerking tussen ouder en school?

gaan of je actie, je vorming, de ondersteuningsinterventie bijdraagt tot meer betrokkenheid van de school op de ouders van de leerlingen (zie box 2).

We merken in de praktijk dat er tijdens het werken aan meer betrokkenheid bijna automatisch ingespeeld wordt op de **kennisdimensie**. Zo wordt bijvoorbeeld al snel vertrokken vanuit de veronderstelling: “als de ouders maar meer weten over de school, de klaspraktijk, het onderwijs in het algemeen, dan zullen ze zich ook meer betrokken voelen...” Dat klopt helaas niet: er is meer nodig dan alleen kennis (cf. de andere dimensies).

Ook de **gedragsdimensie** is een dimensie waar we spontaan aandacht voor hebben. Ouders worden aange-

moedigd de agenda dagelijks te ondertekenen, ze moeten een papier ondertekenen waarop ze verklaren aanwezig te zullen zijn op alle oudercontacten, enzovoort. Dat ouders het vooropgestelde gedrag vertonen, garandeert echter niet dat ze ook echt betrokken zijn bij het onderwijs van hun kind. Een ondertekende agenda kan er evengoed op wijzen dat een ouder zonder iets te lezen of te begrijpen snel zijn handtekening op de juiste plaats zet. Het gaat dus niet alleen om wat ouders doen maar ook (of vooral) over hoe ouders bepaalde dingen doen.

Het is niet altijd mogelijk om bijvoorbeeld tijdens één oudermoment¹ in te werken op alle dimensies van ouderbetrokkenheid. Daarom is een diversiteit aan oudermomenten nodig. Diverse oudermomenten zijn sowieso nodig om tegemoet te

komen aan een ouderpubliek dat bijna altijd heel divers is samengesteld.

De verschillende dimensies beïnvloeden elkaar en werken voortdurend op elkaar in. Een oudermoment over het thema “huiswerk” kan bijvoorbeeld ouders de kennis en het inzicht geven van wat de school wel en niet van hen verwacht en waarom (niet) (kennisdimensie en overtuigingsdimensie). En aan de kant van de school krijgen leerkrachten zo een beter zicht op de vragen, motieven en verwachtingen van ouders (kennisdimensie). Ouders kunnen tijdens dat moment het inzicht krijgen dat er een welbepaalde rol voor hen weggelegd is. Een rol waar ze voorheen geen zicht op hadden maar waar ze zich wel competent in voelen (competentiedimensie).

Een actieve rol voor de leerling

In het verhaal van ouderbetrokkenheid zien we kinderen en jongeren vaak als passieve objecten. We werken meestal aan de relatie ouder-school zonder dat er voor de leerling een actieve rol is weggelegd (tenzij bijvoorbeeld medewerking aan een openklasmoment, een toonmoment...). Kinderen hebben niet alleen het recht om betrokken te zijn bij zaken die hen rechtstreeks aanbelangen. Verschillende studies tonen ook aan dat kinderen en jongeren een grote invloed hebben op de relatie tussen de ouder en de school. Ze kunnen die relatie saboteren of faciliteren.

Niet alleen adolescenten, ook jonge kinderen hebben heel concrete ideeën over hoe ze de relatie ouder-school zien, ze weten heel goed wanneer ze het leuk vinden dat hun ouders op school komen en wanneer niet, ze hebben duidelijke verwachtingen over de rol die ouders moeten opnemen... Vyverman en Vettenburg (2009) stellen vast dat de voorkeuren van leerlingen voor bepaalde vormen van samenwerking tussen ouder en school, en hoe ze zich erbij gedragen, in nauw verband staan met hoe en hoe vaak de ouders investeren in de samenwerking met de school. Een leerling kan positiever staan tegenover de samenwerking tussen ouder en school naarmate de ouder meer investeert in die samenwerking. En omgekeerd: het is ook mogelijk dat ouders meer investeren in de samenwerking met

de school naarmate ze zien dat hun kind er positiever tegenover staat.

Ook de relatie van de leerling met de school kan de mate beïnvloeden waarin hij de ouder aanmoedigt om bijvoorbeeld aanwezig te zijn op oudercontacten. Vyverman en Vettenburg (2009) vonden ook aanwijzingen dat de relatie tussen de ouder en de leerling een rol speelt. Hoe beter die relatie, hoe meer de leerling zal openstaan voor bepaalde vormen van samenwerking tussen ouder en school. Voor een school is het niet altijd gemakkelijk om een zicht te krijgen op die relatie, maar het kan de school wel helpen om tot een betere samenwerking te komen met ouders.

Uit onderzoek van Xu (2002) blijkt dat leerlingen het – in het algemeen – wel degelijk belangrijk vinden dat hun ouders betrokken worden bij het onderwijs. Alleen de manier waarop kan voor leerlingen een probleem zijn: welke vormen van betrokkenheid en onder welke voorwaarden. Jongeren beamen bijvoorbeeld dat de communicatie tussen ouder en school belangrijk is, maar ze zijn niet tevreden over hoe die communicatie gebeurt. Bij jongeren leeft het idee dat de communicatie van de school naar de ouder altijd over negatieve zaken gaat. Ze willen dat de school ook communiceert over de vooruitgang die een leerling boekt, over de goede zaken. En slecht nieuws moet volgens hen constructiever gebracht worden naar de ouders: scholen moeten niet zozeer communiceren over hoe slecht het slechte nieuws is maar veeleer over hoe families hun kinderen kunnen helpen in het licht van het slechte nieuws.

Voor een school is het dus cruciaal goed op de hoogte te zijn van de ideeën, verwachtingen en attitudes van kinderen en jongeren tegenover de relatie ouder-school. Dat kan via een klasgesprek, via de leerlingenraad... Het perspectief van leerlingen kan niet alleen een verfrissende kijk geven op het thema, maar zou ook wel eens kunnen zorgen voor een effectievere aanpak rond ouderbetrokkenheid. Op dit moment zijn er ons weinig praktijken bekend waar de leerlingen als een actieve actor worden beschouwd in het verhaal van ouderbetrokkenheid. Het is een uitdaging om hier in de toekomst meer aandacht voor te hebben.

Conclusie

Het concept ouderbetrokkenheid slaat op de wederzijdse relatie tussen ouders en school: ouders moeten betrokken zijn op het onderwijs en de school van hun kinderen én de school moet betrokken zijn op de ouders van haar leerlingen. Die wederzijdse betrokkenheid “meten” én verbeteren doe je aan de hand van “de zeven dimensies”. Zij maken dat je meer doet dan alleen inwerken op het gedrag van mensen en de frequentie van dat gedrag. Je gaat ook werken aan hun kennis, overtuigingen, competenties, gevoelens en overwegingen om zich al dan niet in te zetten voor het onderwijs of voor de ouders. De leerling is in dit verhaal geen passief object maar een actieve actor. We moeten op zoek naar manieren om dat in onze praktijken waar te maken.

De integratiesector werkt in verschillende regio's met dit kader. Scholen, maar ook andere organisaties, kunnen bij hen begeleidingen op maat aanvragen om het kader toe te passen op hun eigen situatie.

Meer weten?

Neem contact op met het integratiecentrum van je stad of regio of met het Kruispunt Migratie-Integratie. Contactgegevens van de integratiecentra vind je op www.kruispuntmi.be (integratiesector).

Meer lezen?

BOERAEVEA, & VAN RIJN M. (2010). Werken aan ouderbetrokkenheid op school: 7 dimensies als leidraad voor succesvolle aanpak. *Welwijs, jg. 21, nr 2*, 23-25.

XU, F. (2002). *Do Early Adolescents Want Family Involvement in Their Education? Hearing Voices from Those Who Matter Most.* Retrieved from <http://www.adi.org/journal/ss02/Xu%2002.pdf>

LAUWERS H., & PIESSENS A. (2011). Gij moet toch niet alles weten! Kinderen als actor in de relatie tussen thuis en school. In: *Gezin en school. De kloof voorbij, de grens gezet? Een verkenning*. VLOR onderwijsraad (228 p.).

SAMAEY, S., & VETTENBURG, N. (2007). *Eindrapport: Ontwikkeling van een instrument “betrokkenheid van ouders bij het onderwijs”*. Onuitgegeven onderzoeksrapport. Universiteit Gent, faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, vakgroep sociale agogiek.

VIJVERMAN V., & VETTENBURG N. (2009). Parent participation at school. A Research study on the perspectives of children. *Childhood, 16 (1)*, 105-123.